

Лабіринт Мінотавра (скорочено)

Олесь Бердник

Олесь Бердник

Лабіринт Мінотавра

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина перша

ПЕРША ГРОЗА

РИТМИ КРОНОСА

Дівчинка Гіпатія та хлопчик Ісідор живуть в Александрії. Хлопчик кличе її ніжно "Па", а вона його – "Сі". На старовинних руїнах вони граються у хованки, бігають до моря купатися. Коли Ісідор бігає за Гіпатією, то не може її наздогнати. Вона видається хлопчику маревом, хмаринкою, птахом. Гіпатія мріяла стати рибою, чайкою, навіть богинею. Ісідор дивувався: хто вона, що не боїться казати такі слова? Хіба не знає, що боги чують все? Коли Ісідор будував на березі палац з піску і говорив, що житиме там з Гіпатією, вона казала, що їй стане сумно і в найгарнішому палаці, бо вона захоче на волю і знову буде бігти понад берегом моря. "А я доганятиму тебе, – сумував Ісідор, – і не зможу догнати". Діти поринали в недитячу задуму, слухали одвічні ритми невтомного моря – нескінченну гру всемогутнього Кроноса.

Минають літа. Гіпатія й Ісідор вирости, вони завжди нерозлучні. Наливаються снагою м'язи Ісідора, над губою з'являється чорний пушок, а в голосі низькі, вольові обертони. Очі Гіпатії, мов криниці, віддзеркалюють небо, хмари, сонце – цілий світ. Наливаються бунтівливими соками ноги, руки, і золотавий водоспад кіс огортає гордовиту голову сонячним ореолом.

Хлопець і досі не може наздогнати дівчини. Біжать вони, а між ними – незримий бар'єр. Вони закохуються одне в одного. Мандруючи берегом, Гіпатія якось сказала хлопцеві, що хотіла б стати маяком, та не кам'яним, а таким, як Платон, як Сократ, як Есхіл, щоб довіку сяяти людям. Ісідор, вражений силою дівчини, обіцяє вічно охороняти її вогонь.

Ісідор став могутнім воїном і ходив з когортою батька в похід супроти пустельних розбійників, які нападали на провінції Александрії. Шістнадцятилітня Гіпатія чекала його, втративши спокій. Та Ісідор повернувся, і батько хлопця – славетний стратег Сократес, і батько Гіпатії – відомий всій імперії математик Теон, здогадалися про кохання дітей.

Якось Гіпатія грала на арфі, і після гри Ісідор зізнався, що кохає її. Дівчина теж кохала його, але була здивована. Вона думала, що від кохання з'являються крила або

стається щось незвичайне. Ісідор не знав, що сказати коханій. Гіпатія говорила, що відчула якийсь потужний поклик. І вже не зможе того забути. Мусить розгадати таємницю того вогню. "Чи підеш і ти зі мною?" – питала Ісідора. Хлопець говорив, що довіку не покине її, тільки хай дасть наздогнати її.

Теон вирішив послати Гіпатію до Афін на навчання. Батько вважав, що дочка повинна знати вчення еллінських мудреців, бо звідусюди сунули неуки-християни. Ісідор відправився разом з дівчиною, щоб захищати її.

СМЕРЧ

Коли на кораблі усі прощалися з Ісідором і Гіпатією, дівчина розповіла батькові і хлопцю дивний сон, який налякав її. Їй снилося, ніби вона піднімалася на високу страшну гору. Де-не-де жовтіли кості людей, які прагнули до вершини, але не змогли подолати крутизни. Дівчина йшла сама, було важко, але вона вибралася дуже високо. Вже бачила великий океан вдалині, вже з неба сяяли якісь дивні зорі. Угорі біліла приваблива вершина, до якої вона прагнула, а довкола багряніли квіти, наче краплі крові. Вона рушила далі. І тут налетіла зграя чорних птахів-труподів, які почали клювати її. З-за скелі з'явився чоловік, який почав відганяти птахів. Кликав до прірви і казав, що там є місточок, по якому вони втечуть від труподів. Вона не бачила місточка... а, окрім того, їй конче треба було дістатися вершини. Птахи розділили їх, і вона відчула, що отримала удар по голові і померла. Тіло впало, але сама вона була ніби збоку. У неї вирости блакитні крила, вона могла летіти. Полинула до вершини. Там чекав її хтось рідний і близький. І вже не було перепон для польоту.

Теон стривожився сном дівчини. Ісідор сказав, що не вірить у цей сон. На прощання Сократес сказав синові, щоб пильнував Гіпатію, бо коли щось станеться з дівчиною, то хай син не вертається додому.

Корабель рушив. Дівчина і хлопець стояли тихо. У грудях Гіпатії народжувалася мелодія, і вона попросила Ісідора принести кіфару. Дівчина заграла, навколо неї зібралася юрба моряків, сам господар, мандрівні християни, кілька дівчат. Усі були просто зачаровані. А господар судна сказав, що не чув такого голосу ніде, хоч мандрував чималенько по світу. Пів царства можна віддати за такий талант дивовижний. "Десять царств", – відгукнувся велетень-моряк, що стояв поруч господаря. В його чорних очах майнув зловісний вогонь.

Минуло два дні й дві ночі. До Афін – рукою подати. Та у морі раптом піднявся шторм. Насувалася страшна, тривожна ніч. Ісідор з Гіпатією були в каюті, коли моряки покликали їх. На закоханих чекала біда: велет-кілікієць вбив господаря судна, а сам зі зграєю розбійників кинувся на Ісідора, щоб забрати Гіпатію. Корабель став піратською моноремою. Велет сказав Ісідору, що відпустить його, хай тільки не заважає забрати дівчину. Хлопець відважно захищав себе і Гіпатію, але розбійників було багато. Кілікієць схопив дівчину. Він говорив, що дівчина має чарівний голос, і він продасть її азійським деспотам та отримає гору золота! Ісідор рубався за п'ятох, намагався пробратися до дівчини. Та хтось підкрався ззаду, ударив палицею по голові. Хлопець впав у бурхливе море. Гіпатія закричала і впала німа й холодна...

РАБИНЯ

Вона прийшла до тьми у якійсь темній кімнаті. Гіпатія добралася до дверей, постукала. З'явилася горбата баба, яка назвала дівчину повелителькою і володаркою. Дівчина сказала, що пливла до Афін, з нею був друг, потім - напад, бій, неприємність... Баба порадила забути все і жити в новому царстві. Гіпатія говорила, що вона донька Теона Александрійського, який віддасть усе, щоб звільнити доньку. Та стара засміялася і сказала, що матиме за неї таку гору золота, що Теонові за сто життів її не заробити.

Дівчина не хотіла, щоб її продали якомусь тиранові. Вона думала: хіба не смішні боги, які творили цей химерний світ? Навіщо, для чого? Хіба що для гри? А може, нема... нема ніяких богів... Її дух метався в лабіринті хаосу, шукав виходу, як прадавній герой Тесей з пастки Мінотавра.

ВОЛОДАР

Дівчину помили, натерли ароматною олією, одягали в розкішні шати. Її привели у широку розкішну залу, горбата баба дала їй кіфару і наказала грати, бо зараз прийде повелитель, який купить її.

Згодом прийшов чоловік. Він був молодий, високий, в гаптованому сріблом плащі, широких штаних і темно-малинових чоботях. Обличчя прищельця було бронзове, вродливе, над припухлою губою чорніли невеликі вуса, гарні вологі очі дивилися на дівчину жадібно й зацікавлено. В небаченому вбранні, з білим тюрбаном, він здавався Гіпатії казковою істотою.

Прищелець умів говорити чистою еллінською мовою. Він був володарем Пальміри. Гіпатія дивилася на нього з надією. Може, цей володар освічений і люб'язний? Тоді він збагне трагедію самотньої дівчини і допоможе дістатися додому?!

Чоловік говорив, що забере її до свого гарему. Гіпатія заграля і заспівала пісню про чудо-рибу, яку спіткала недоля-біда: хвилі викинули її на пісок, і у красі, що була навколо, вона померла. Сльози котилися по щоках Гіпатії, вона з надією дивилася в очі тирана. Чи збагне, чи зрозуміє? Чоловік сказав, що чудо-риба вмирає на березі, та надійде казковий рибалка, і пожаліє рибу, і кине її в своє море, де сам володіє вітрами. І вже ніхто не посміє скривдити чудо-рибу. Гіпатія зрозуміла, що допомоги від чоловіка не отримає. Володар сказав, що вона все забуде і стане щасливою.

ПОДИХ

Дівчина потрапила у гарем. Минали дні і ночі. Довкола євнухи, служниці, розкоші, щодня - обмивання, натирання. Її готували для східного тирана. Що йому прагнення Гіпатії, її втрачена любов, її туга за вітчизною? Дівчина заспокоювала себе і думала, що доки живе - не все втрачено. Мати тирана - суха, висока жінка, закутана в чорне, приходила до Гіпатії, але дівчина не вклонилася їй.

Коли володар прийшов до неї, Гіпатія зрозуміла: надійшов вирішальний час. Служниці принесли низенький столик з пляшками, суліями, з горами винограду, яблук та гранатів. Гіпатія сказала чоловікові, що не може його любити, бо в її серці живе інший чоловік. Вона хоче піти у світ, вмерти там, де вона з ним зустрілася. Володар

сказав, що такою він любить її ще більше. Він віддав за неї пів скарбниці, а міг би оддати все царство, аби лиш вона полюбила його так щиро, як того невідомого...

Гіпатія вдарила ногою тирана в груди. Він впав навznak, вдарився скронею об сулію. Бризнула кров, почувся жалібний стогін. Володар був мертвий. Збіглися чорношкірі охоронці і мати володаря. Тривожно пролунав гонг. Палац залементував, загув. Гіпатію схопили і кинули у темницю.

ОСТАННЯ МИТЬ

Її кинули в малесеньку кам'яницю. Там можна було лише стояти. Минала довга ніч. Десь далеко чулося голосіння, то лементували всю ніч найняті плакальниці. Гіпатія усміхалася сама собі: які вони смішні! Дух тирана звільнився з нікчемної земної клітки, а вони плачуть. Навіщо? Чи не краще радіти?

Зранку Гіпатію повели на міський майдан, де вирувала юрба. Лава воїнів широколезими мечами відганяла цікавих. На дощаному помості стояла гігантська металева клітка з двома пантерами. Та коли дівчину кинули туди, пантери не напали на неї. Дехто з натовпу кричав, що дівчина – свята. Кати схопили Гіпатію і підвели до дерев'яної колоди, де кат мав відрубати їй голову. Її поставили на коліна, зв'язали руки ззаду. Розкішне золоте волосся зав'язали вузлом на голові. Кат підніс гостру сокиру.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина друга

ДОРОГОЮ ТУГИ

СЛІД В ІМЛІ

Ісідор отямився у морській воді. Він кликав Посейдона на допомогу, але бог не приходив. Юнак був чудовим плавцем і тримався на воді. Страху за життя не було, він міг плисти кілька діб підряд. Хлопець знав, що треба жити заради Гіпатії. У небі між зорями він побачив її обличчя...

На світанку море викинуло його на скелі. Він дійшов до якогось села, де його гостинно прийняли у крайній хаті. Там жили старі рибалки – чоловік і жінка. Три дні відпочивав Ісідор у гостинних рибалок на острівці Латмос. Зовсім поруч пролягали морські шляхи до Аттики, Італії і Азії. На заході лежав острів Крит. Юнак оповів рибалці та його дружині про своє горе. Дід вирушив до Криту, щоб продати в'ялену рибу, а коли повернувся, то мав новини: купецька монорема зупинялася у порту на пів дня, а потім попливла на схід. Дід гадав, що в Антіохію або Тарс, бо там великі невідільницькі ринки...

Після довгих роздумів старий рибалка допоміг хлопцеві влаштуватись матросом на велику трирему, що прямувала з вантажем тканин та оливкової олії до Тіру.

За тиждень Ісідор був уже в Тірі. Розпитував у порту про монорему. Ніхто не бачив у Тірі такого корабля. І тоді хлопець рушив до Антіохії. Усілякими правдами й неправдами пробирався він прибережними шляхами, то приставав до невеликих груп християн, які несли від селища до селища, від міста до міста благу вість про настання царства небесного на землі, то знову йшов самотній. Християни намагалися торкнутися

його душі словами втіхи і заспокоєння. Ісідор говорив християнам, що вірить лише в добро людського серця, бо і їхній бог, і його еллінські боги мовчать, коли потрібна допомога.

Ісідор дістався Антіохії і за кілька днів довідався, що прекрасна блакитноока еллінка була продана кілікійцями горбатій сірійській перекупці Саліні, а від неї її забрав тиран Пальміри за незліченну силу золотих. Хлопець рушив до Пальміри гірськими пустельними стежками.

Місто зустріло його велелюддям і схвильовано-урочистим гамом. На майдані товпилася юрма, посередині височів поміст з клітками, а в них шаленіли чорні пантери. Ісідор побачив Гіпатію. Хтось гукав, що дівчина – вбивця тирана, але хижаки не зайняли її! Боги дають знак, що вона не винна! Звільнити! Ісідор кричав разом з усіма, тиснувся до помосту, п'янів від муки і безсилля. Гіпатія стала на коліна, і юнак бачив, як катівська сокира піднялася над нею. Древко списа вдарило його в груди, погасило свідомість. Тисячонога юрба накотилася, зім'яла під себе, поглинула у криваве, безжалісне чрево...

ПУСТЕЛЯ

Ісідор розплющив очі і виявив, що він у пустелі. Хлопець лежав скулений в глибокій корзині, підвішеній до спини верблюда. Хтось схилився над Ісідором і сказав, що хлопця врятував випадок. Їх караван проходив майданом міста. Там когось страчували. Юрба вже розійшлася, було багато задушених. Вони оглянули трупи, Ісідор ще дихав. Вони взяли його з собою.

Незнайомець і його друзі називалися синами гнозису. Вони пізнавали суть цього світу і прагнули до втаємниченого кореня справжнього буття, до Великого Гнозиса – великої повноти, духовної Плероми, де панує велика єдність. Туди вернеться лише той, хто відсахнеться світу, створеного деспотичним творцем, богом зла.

Чоловік розповів Ісідору про священний гнозис. З правіку існує, є, не припиняється й не виникає Єдине Нероздільне Життя, Всеосяжна Повнота. Є в тій Повноті багато сутностей, і кожна з них – вільна. Сутності можуть бути або не бути в тій єдності. Повнота не щезає, якщо навіть одна з сутностей виходить з неї. Коли з Плероми відійшла свята Софія, мудра сутність Материнства, яка не вдовольнялась повнотою, даною од віку, стіна Плероми замкнулася за нею. Софія опинилася самотня серед хаосу і породила того, який став її першим сином і мужем. Його воля, виявлена в слові, збудувала світ. І жажнулася Софія, побачивши цей світ, бо збагнула свою помилку: світ, народжений неповнотою, не може стати гармонійним. Так народилася сила-силенна світів, істот, людей, які несуть в суті своїй порок неповноти і прагнення до Плероми. Заплакала Софія горючими слізьми, збагнучи своє падіння, але Плерома не прийняла її, бо міст єдності було перервано вільною волею Софії. Син Софії замкнув цей світ у невимірну в'язницю, з якої відтоді не могла врятуватися жодна душа... Останній Син Софії прийшов у світ, проклавши міст від царства бога зла до сяючої Плероми. Кожен може стати на нього і рушити до країни Волі, але не просто пройти над безоднею – треба зректися всього земного, всього ілюзорного.

"Я хочу знати істину", – сказав Ісідор. "Ми відкриємо тобі таїну буття. Твої крила відростуть. Ти – син духа, якщо так швидко відчув вітер істини..." – обіцяли йому.

ПРИМХА ДОЛІ

Піл час страти до матері покійного володаря підійшов багатий мандрівний гість – розкішний індуський магараджа. Його слуга сказав жінці, що великий володар Аріаварти магараджа Хара-дева пропонує викуп за жінку, засуджену до страти. Володар пообіцяв суму, яку тільки захоче правителька... Так Гіпатія стала власністю магараджі. Дівчину посадили у закритий паланкін, укріплений на спині верблюда. Якась старенька жінка доглядала її. Згодом з'явився магараджа і лагідним голосом досить чистою грецькою мовою сказав, що вона поїде з ним до прекрасної Індії.

ШУКАННЯ В СОБІ

У пустелі Сінай, де шукали шляху до бога тисячі християнських аскетів, знайшли собі притулок і сини Гнозиса, супротивники ветхозавітного бога. Сюди прибув і еллін Ісідор, врятований гностиком Коліоном. Кілька днів та ночей Ісідор спочивав, думав, блукав поміж непривітних скель, намагався віднайти сам в собі рівновагу для того, щоб жити, мислити, відчувати. Для Ісідора все позаду було зруйновано, обезцінено, втрачено, отже дух вимагав нового розуміння і шляху.

На п'ятий день Ісідор зустрівся з синами Гнозиса. Окрім Коліона, довкола вечірнього вогнища зібралося ще кілька духовних братів. Серед них був сивобородий велетень, худий й мовчазний. Він спитав Ісідора, що той хоче. Хлопець сказав, що хоче дізнатися правду про себе, про світ. Навіщо він, звідки й куди? Він мав батьківщину, батька, кохану, надії й мету. Та все зникло. Хто врятує його душу, його розум від безнадії? "Ти сам", – сказав сивобородий і додав: "В серці людини – зерно вічності. Але всяке зерно можна знищити недбалістю або добути з нього багатий врожай".

Сивобородий говорив, що цей світ – незаконне породження сил зла. В цьому світі змішані добрі й злі серця. Велика Софія дарує світові свою любов, тому є квіти, ніжність, краса неба. Якби не її жертва, люди б захлинулися в бруді й ненависті, що їх посіяли жерці земного бога та їхні слуги... Жерці язичества і християнські єпископи посіяли отруйні зерна нерозуміння в душі людей. Плерома не може вторгтися в долю земних створінь. Пташка повинна сама зростити крила для польоту і прагнути вгору. Чоловік говорив: щоб добути волю, треба, залишаючись тут, на землі, відмовитись від неї, від її принад. Жінка, багатство, насолода – все це кайдани. Шукай в собі, думай, зупиняй потреби тіла й нижчої душі, збагни, в чому їхня сила чи безсилля. Пошук може тривати навіть все життя. Але мета – чудова. Таких шукачів мало, їх ненавидять жерці ветхозавітного бога Єгови, їх переслідує церква, яка прагне земної влади і поклонів, але вони відкидають принади князя світу, як відкинув їх у пустелі славетний син Софії.

Ісідор прислухався сам до себе, намагався віднайти в душі своїй місце для нових, нечуваних вражень та ідей. Серце горіло прагненням небувалих здійснень і остерігалось чогось. Кинутись наосліп до нових обривів? А може, там, за ними, знову безодня і болісні розчарування? Проте що йому залишилося робити?

СТІНА ДЕМІУРГА

Ісідор кілька вечорів слухав синів Гнозиса, а потім поселився у печері. Сивобородий наказав йому не вертатися, поки не досягне певного ступеня. Ісідор поставив перед собою питання: "Хто я? Навіщо живу і що таке моє життя?" Дуже швидко юнак збагнув, що не так просто мислити, що треба навчитися володіти думкою. А для цього, може, треба віддати ціле життя.

Довго еллін лежав і сидів у печері. Тіло втомлювалося, жадало руху. Хлопець виходив з печери і сідав на камені проти зоряного неба. Втомившись від дум, Ісідор заповз до печери й заснув. І побачив він у сні тепле, ласкаве море і тремтливую постать Гіпатії – натхненної дівчинки. Ісідор біг за нею в таємній надії спіймати її, але не міг догнати подруги.

Хлопець шукав істивних коренів і зрозумів, що найбільше прив'язує людей до життя їжа. Чи не тут корінь протиріччя? Ісідор вирішив розпочати тривалий піст і уважно стежити за внутрішнім станом духу.

Перший день пройшов у роздумах, спогадах. В одній ущелині він надібав старого ченця-християнина у подертій одежі, брудного. Чернець сидів біля печери, ридав, закликав неможливого бога простити його. Ісідор подумав, що ніякі боги не слухають ні молитов, ні прохань. Хлопець заговорив з ченцем. Чернець питав хлопця, чи він вірує у Ісуса Христа. Ісідор сказав, що він в пошуках, а притулок йому дали сини Гнозиса... "Сини Сатани! – скрикнув чернець, зловісно посміхнувшись. – Бідний хлопче! Тікай скоріше з гадючого гнізда..." "Але вони не навчають нічому поганому, – здивувався Ісідор. – Відречення від світу, любов..." Чернець сказав, що світ створено добрим богом. "А як же тоді зло? Муки? Кров і наруга? Смерть і рабство?" – питав хлопець. Чернець відповів, що це діяння Сатани, і люди спокутують гріх Адама і Єви. Ісідор спитав, чому ми мусимо спокутувати їх гріх. Чернець відповів, що Адам – то не один чоловік, то все людство. Тут, на землі, лише тінь. А душа – в бога. Він судить її добрі й злі діла, але хоче, щоб ми вибрали шлях добровільно. Ісідор спитав, чого чернець благає в бога. Той відповів, що просить рятунку, спасіння, і рятунок в тому – щоб бути з богом, але ніхто не знає, що приготував Господь вірним своїм... "Отже, лише віра?" – "Так, віра і смирення" – "А докази?" – "Докази? – спалахнув чернець. – Хіба дитина питає у батька докази, коли він її веде до рідної хати? Ні, дитина вірить батькові!" Тоді Ісідор сказав, що батько не дає скривдити дитину, годує, дає дах над головою. А людина на землі безпритульна, голодна і нещасна. Чернець сказав, що то брехня, бо бог приходить. Він послав сина свого єдинородного Ісуса Христа, щоб проголосити настання царства божого. "І люди вбили його, – підхопив Ісідор. – І батько не міг оберекти його від лютої смерті? Невже була потрібна Голгофа?" – "Була потрібна жертва, найвища жертва, яка б викупила людей з полону гріха". Ісідор сказав, що це жорстоко, його серце бунтує, заперечує. Всесильний міг би знайти інший шлях. "Ми вільні. В свободі падаємо, в свободі повинні піднятися", – сказав чернець. "Яка там свобода? Я чув твої крики здалека. Страх гнітить тебе, отче. Страх і непевність. Так і всі люди. Не можуть рабські душі вільно вибирати шлях до істини, їм треба спочатку звільнитись від нікчемності й

покори", – сказав хлопець. Чернець прогнав його. Ісідор мовчки рушив далі.

Ісідор був голодний і збагнув лише одне: не потрібні суперечки, хай кожен тримає при собі бога – то лише його власна тінь, спотворена тінь заляканої людини на тлі ілюзорного буття, що приснилося втомленому духові. Де ж тоді вихід, де можна щось знайти? "У мовчанні, – шептало сумління юнака. – У великій тиші, де народжуються і слова, і громи, і образи богів та дияволів..."

ГОЛОС ТИШІ

Минають дні, ночі. Ісідорові снилася їжа. Він прокидався і пив воду. Десь в глибині сутності народжувалися обережні, хитрі думки. Вони логічні й розумні. В них тонка насмішка, делікатний сумнів, таємний докір. А навіщо він розпочав свою химерну спробу? Адже ніколи не прагнув аскетичного життя! Та хлопець вирішив йти до кінця. Там буде відповідь.

Повільно плинув час. За тиждень голод відступив. Напливали хвилини натхнення, дивного збудження. Інколи перед очима Ісідора спалахували якісь видіння. Після двох тижнів він уже зовсім не відчував голоду, і тиха радість перемоги над потребою плоті панувала в серці Ісідора. Все менше спав еллін, все більше заглиблювався в себе, забуваючи довколишній світ. Інколи він сидів на верхів'ї гори по два дні, навіть не пив води. Так минуло чотири тижні.

А потім прийшли видіння наяву. Якось йому явився батько Сократес. Ісідор сказав йому, що Гіпатія загинула. Батько питав: хіба після її смерті вмирає світ? Хіба на березі моря не граються діти? Хіба сонце згасло? "Твоя любов відродиться в іншій подобі, засяє в інших очах. Гіпатія – лише донька одвічної жіночості, вона не одна..." – казав Сократес. Батько просив сина не мучити себе. "Ти нічого не знайдеш, – з жалем сказав батько. – Лише порожнечу в самому собі. Ти не там шукаєш..."

Ще минуло кілька діб. Ісідор бачив, що тримав у руках срібну чашу, а в ній – вогняна квітка. Він ніс живий скарб на той бік, ступав майже по невидимій нитці. Йшов над безоднею. На половині шляху зустрів Гіпатію, що поверталася звідти. Дівчина сказала, що вертається до людей. Ісідор сказав, що хоче сягнути істини. Шлях пошуку веде його туди, де горить зірка! Гіпатія сказала, що не треба шукати, треба збагнути, не йти в безодню. Але пізно: нитка розгойдалася, і Ісідор впав в темряву небуття...

На 42-ий день сини Гнозиса знайшли непорушного Ісідора на вершині гори. Він був жовтий і ледве дихав. Коліон і сивобородий учитель перенесли Ісідора до спільної печери, влили до рота кілька крапель гранатового соку, теплої води. Сивобородий докірливо буркотів: "Мужній дух, а терпіння не вистачає. Все хочеться добути одразу – всю вічність охопити своїми крилами. Ах ви, Ікари, Ікари! Скільки вас впаде на землю з поламаними крилами, штурмуючи сонце? Хто ж досягне немислиму мету? Хто?"

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ДОРОГА

Стара жінка на ім'я Сата розповіла Гіпатії, що перед ними ще далека дорога, бо вони повертаються до країв Магараджі, який мандрував світом. Гіпатії мала стати магарані – жінкою правителя, який досі нікого не кохав, а тепер зустрів її.

Гіпатія подякувала Хара-деві за порятунок від смерті. Але він сказав, що дякувати треба своїй кармі, провідній зірці. Він лише виконавець... Володар називав Гіпатію Паті-дева – божественна Паті... Дівчина розповіла, що втратила коханого друга, з яким пливла до Афін. Магараджа вислухав історію Гіпатії серйозно, жодної тіні осуду чи іронії не з'явилося на його обличчі. "Сумую разом з тобою, Паті-дева, – просто сказав Хара-дева. – Тяжко втрачати любих нашому серцю людей. Але туга наша від нерозуміння, від полону Мари..." Хара-дева почав усе пояснювати з точки зору своєї релігії: він просив не журитися, бо її друг прийде до неї в іншій хвилі, в іншій подобі. Вона обніме його, обнімаючи іншого коханого, ти побачить його, милуючись небом чи хмарою, ти втішить його, втішаючи того, хто тужить або страждає... Карма прихильна до неї, перед нею воістину божественний шлях... Вона повинна прийняти його...

Гіпатія попросила пояснити, але володар сказав, що краще усе розкаже його гуру, мудрий учитель Нарен.

Караван поволі просувався на гарячий Схід. Гіпатії здавалося, наче вона заглиблювалася у якийсь недосліджений лабіринт. В кожному повороті, в кожному переході щось невідоме, неждане. А що в центрі лабіринту? Чи не Мінотавр?

Дівчину почав навчати гуру Нарен. Він розповідав про страшні й таємничі бої богів, про творення світів, про невидимі сфери. Багато було спільного з еллінськими міфами. Нарен вчив, що треба згадати два закони: закон Жертви і закон Карми. Закон Жертви полягав у тому, що світ зародився від Єдиного Брахми. Він пожертвував свою любов і породив ріку буття. Минають віки, цикли, нескінченні прояви царств і світів. Люди і звірі, ракшаси і деви, віддаляючись від свого володаря і батька, часто забувають про єдність, про закон Жертви і починають слухати голосів ненависті і ворожнечі. Тоді Єдиний посилає своїх синів, святих ріші, щоб вони нагадали людям про великий закон віддавання. "Але ж люди розуміють життя інакше, – задумливо озвалася Гіпатія. – Вони вважають, що жити – це взяти життя або багатство від когось..." "Так. Це порушення закону Жертви. І тому ми бачимо горе й печаль на землі, війни і ворожнечу..." – говорив Нарен. Закон Карми полягав у тому, що Володарі Карми стежать за кожним порухом нашої душі, все записуючи на скрижалях життя: піднесення і падіння людини. Убивши когось, ти повинен спокутувати свій злочин тепер чи в майбутньому житті власною смертю. Обманувши, ти сам звідаєш сіті обману...

Гіпатія роздумувала над твердженнями і повчаннями гуру Нарена. Вже в першому законі жертви побачила протиріччя, а точніше, не в законі, а в його розумінні. Хай так, хай Єдиний від своєї повноти хоче дати буття іншим істотам. Але два сумніви руйнують початкову концепцію: сумнів у доцільності творення і сумнів у доцільності карми, або закону причин і наслідків. Жертва лише тоді доцільна, коли вона приносить щастя, радість, блаженство й визволення тим, в ім'я кого вона діється. А якщо вона лягає в

основу світу насилля, неправди, рабства, муки? Тоді така жертва – прокляття! Чи може Єдиний прагнути цього? Кажуть, що творенню Брахми протистоїть Мара, бог смерті й зла. А звідки ж тоді Мара? Хіба не з Єдиного? І якщо судять людей за злочин, то чи не більшому, суворішому суду підлягає могутній творець за те, що веде до муки міріади творінь?! Як вийти нещасним людям з колеса народжень і смертей, про які говорить гуру Нарен, як вернутися до єдності, до неба девів, як подолати обман Мари, коли самі деви помиляються, не в силі зупинити страхітливий плин буття? Гуру каже про вічну гру? Жахлива гра, недостойна божественних істот.

Повчання мудрого гуру не лягло до серця Гіпатії. Магараджа запевняв її, що вона оплакує химеру свого ума і серця, що коханого Ісідора не було, а лише її уявлення про нього. Ой, ні, ні, ні! Дівчина бачила полум'яні очі Ісідора, чула подих, слухала його мовчання або несміливий голос, і в ній була повнота щастя. Щось таємниче, нерозкрите є в людині, мудреці Аріаварти, про що ви не знаєте. Хвиля дивного страху прокотилася поза спиною Гіпатії. Їй здалося, що вона торкнулася забороненого плоду. Хтось хоче, щоб людський розум не торкався тої ідеї. Чому? Чому такі жорстокі боги Еллади, Іудеї і Аріаварти? Що об'єднує їх в нещадності до людського життя? Ах, як мало ще Гіпатія знає! А як мало знають прості люди. Як їм потрібно світло знання! Аби вона могла! Всю душу віддала б нещасним шукачам, щоб вигнати з сердець страх і підняти очі до зірок, до сонця!

УСМІШКА МАРИ

Мандрівка тривала. Гіпатія бачила чужі краї, вірування, традиції. Та найбільше їй подобалися математичні ідеї, яких її вчив Нарен. Все діється за законом вічного ритму, числа й математичної гри. Гіпатії здавалося, що нема ніяких чисел, окрім одиниці. Сонце – одне. Людина – одна. Земля – одна. Сім'я – одна. Спільнота всіх душ – єдина. Десь тут, десь в цій ідеї лежить пояснення роздрібнення світу на безліч явищ, десь тут прихована і таємниця об'єднання, завершення всіх чисел у Великій Одиниці. Чи не про це мріяв славетний Піфагор, оспівуючи гармонію сфер?

Коли перед мандрівниками відкрилася розкішна долина Інду, і караван на плотах переправився на той бік, магараджу чекала процесія слонів з погоничами. Гіпатію посадили в казковий паланкін. Сата сміялася, обнімала еллінку, яку встигла за дорогу полюбити, як рідну доньку. Дівчина була вдячна володареві за ненав'язливість, за такт, за тонке розуміння її стану, але щось тисло її, гнітило, не давало спокою. Серце підказувало, що людяність володаря – лише гра, яку охоче може собі дозволити багатий деспот. У душі еллінки громадилася все вища гора протесту, непереможної туги і жадоби волі. Сата помітила сум в очах Гіпатії. Дівчина сказала їй, що помре в неволі. Сата сказала, що є вихід: володар відпустить її, коли втратить вроду. Гіпатія задумалася, але потім сказала, що готова до цього. Сата мала траву, яка змінювала обличчя і забидала красу. Дівчина випила зілля, і на світанку на березі річки, де володар хотів показати їй батьківський палац, він побачив, що вона потворна. "На тобі печать демона!" – страшно проричав магараджа і прогнав дівчину. Сата дала дівчині пакуночок з їжею, і Гіпатія пішла. Та перед цим вона прошептала Нарену: "О, мудрий

гуру, чи не впав у прах твій славетний закон жертви й любові? Як легко він втікає з людського серця. Я вірю тільки досвідові, а не гарним словам. О, гуру, всі володарі – небесні й земні – однакові".

ПОДАРУНОК ЗМІЇ

Гіпатія довго йшла густими лісами, пустельні стежини приводили до бідних селищ, юрби прочан чи купців мандрували кудись. Гіпатія підходила до зустрічних, хотіла розпитати їх, куди їй прямувати, щоб повернутися до рідного краю, але, глянувши на неї, люди жахалися і тікали. Біля річки, через яку потрібно було переправитися, перевізник відмовився пустити її на пором. Але наступного дня хлопчик на човнику перевіз її на протилежний берег. Від цього вчинку сльози покотилися по щоках дівчини, в душі з'явилася полегкість. Ні, ні, хай живе і буде благословенна земля, бо на ній є діти, які дивляться в глибину серця, а не на потворну форму, і їм доступний жаль та співстраждання!

Коли еллінка глянула на своє відображення у воді, то побачила чорно-багрові струпи, зморщену шию, бородавки і прищі на чолі.

Минуло багато днів і ночей. Одного вечора еллінка злягла під стіною храму в якомусь місті, не могла встати. Люди проходили мимо, ніхто не звертав на неї уваги, дехто опасливо заглядав під покривало і хутенько одходив убік. Зненацька до неї підповзла кобра, яка тримала в роті невеликий плід манго. Дівчина підвела погляд угору. Недалеко від неї сидів цілком голий чоловік, вкритий лише власною бородою, що лягала йому аж до коліна. Тіло його було худе, наче аж видублене, проте живе і сильне. Чорні очі пронизливо дивилися на еллінку, усміхалися підбадьорливо. Це він передав їй плід. Ввечері чоловік покликав Гіпатію з собою. Він знав еллінську мову і називав дівчину донькою світла. Чоловік повів її до нагів, до священних зміїв.

НАГИ

Бородатий велет довго вів дівчину в гори. Приймала від нього їжу, вночі спокійно засинала, знаючи, що буде обережена і захищена. Інколи хотіла почути голос провідника, і він охоче відповідав на запитання дівчини, проте дуже коротко і часто загадково. Він говорив, що треба подолати страх, і дух її знайде істину. Дівчина зрозуміла, що треба звільнитися внутрішньо, йти понад потоком світу. "Там, куди ми йдемо, тобі повернуть попередній вигляд..." – говорив чоловік.

Якось вони дійшли до високої печери, на стінах якої виблискували самоцвітні камінці. Попід стінами забовваніли ідоли чи якісь скульптури, вони ніби просвічували зсередини. Зненацька Гіпатія побачила наче свою постать з невідомого блакитного мінералу. В прозорому тілі пробігали тіні, пульсувала якась рідина. Провідник мовчав. Потім владно взяв дівчину за лікоть і повів далі. Знову згустився морок, покотилася імла, почулися заколисуючі звуки. Голий велет зупинився, допоміг Гіпатії лягти на м'який килим, легким порухом руки заглибив її в сон без видінь...

Вона прокинулася тихо і легко, ніби в дитинстві. На ній було рожеве шовкове сарі. Гіпатія побачила у куточку дзеркало. Вона глянула і побачила свою вроду. Прийшов провідник і поклав бронзову долоню на її розпашіле чоло. Гіпатія вдячно поцілувала

його руку, сльози полегкості й вдячності виступили на її очах. Він сказав йти за ним.

Лише тепер еллінка помітила, що провідник має на собі важкий чорний плащ, що прикривав білосніжну елегантну одягу. Буйне волосся перехоплювалося срібним ремінцем, видно було чисте високе чоло мудреця і воїна. Скільки йому літ? Сорок чи сто? Чи, може, тисяча? Вони пройшли кілька півтемних переходів, зупинилися над глибокою ущелиною. Там горіли вогні, метушилися люди, неголосно гули якісь небачені пристрої. То були наги – його браття, мудрі змії. Чоловік сказав, що тут вони готують дарунки найкращих геніїв людства для всіх. Тепер вони ще не на часі. Він просив дівчину забути всі твердження про богів, бо людина, яка має розум і вільнолюбний дух, не створена ніким. Вона – дитя вічності. Вона вільна. А неволя – добровільний стан, який приймає дух людини на стадії дитинства і сну. Прокинувшись, людина розриває ланцюги рабства і стає сином волі...

"Слухай голосу духу й розуму. Навіщо ж тоді дарунок мислі й серця, навіщо очі, які пронизують безмірність? Невже для плачу? Люди стогнуть перед деспотією карми, причинності. Але карма – лише стіна лабіринту. Доки ми блукаємо в ньому – доти нами володіє карма, як закон лабіринту. Треба вийти і покінчити з порожніми безсилями міркуваннями. Крила – для польоту. Чуєш, доню?" – питав чоловік, а тоді ще сказав: "Ти підеш від нас, повернешся додому. Там твоє місце. Широкий світ, і всюди чекають світла. Неси свій вогонь, доню променя. Лабіринт ще не подолано, але сила в тобі є для його подолання"

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина четверта

КРИЛО АФІНИ

ТУЖЛИВА РАДІСТЬ

Гіпатія написала листа своєму батькові Теону вперше за 3 роки. Вона уже була в Афінах, навколо неї були приязні люди, друзі – Плутарх та його донька Асклепіненія. Гіпатія повідомляла батька, що Ісідор втонув у морі. У своїх терзаннях вона здобула такі скарби для душі й розуму, яких не знайти в жодних манускриптах та повчаннях. Горе – найкращий учитель. Дочка писала, що Плутарх вчить її математики, філософії, науки Уранії, медицини. А коли вона повернеться, хай батько приготує їй місце в школі при Музеумі.

Теон відписав, що Сократес загинув у бою з готами. Музеум ще тримається, як острів серед моря пітьми, бо Александрійський патріарх Кирило зажив такої сили, що прихильникам вільної філософії тяжко дихнути. Юрби християн шастають вулицями, кількох Теонових учнів убили, і тепер молоді люди навіть побоюються ходити до Музеуму.

Дочка знову написала, що за кілька місяців повернеться до Александрії, і вони вже ніколи не розлучаться. Багато чоловіків мріють про неї, але її серце належить Ісідору. Вона писала ще, що люди живуть у страху перед різними богами. Але якщо й боятися

когось, якщо запобігати чиеїсь ласки, то лише Аїдової. Він – найстрашніший бог і володар. Цар смерті – отже цар вічності. Бо життя тут, на землі, лише мить. А в його володінні ми од віку до віку. Міфи оповідають, що ворота пекла пройшли лише Геракл і Орфей. Геракл звільнив одного героя – Тесея. А треба звільнити всіх героїв, мудреців, шукачів істини, матерів, коханих. Орфей не зумів повернути під промені сонця Еврідіку, бо оглянувся назад, піддався сумніву. Йдучи на бій з Аїдом, хитатися не можна. Треба заперечити саме право на його буття. Є лише вічне життя, а морок Аїда – стверджений нами сон. Гіпатія писала, що скоро пройде містерію Орфея. Це їй пообіцяв Плутарх.

МАНДРИ ОРФЕЯ

Гіпатія поволі прийшла до святилища, захованого в горі. Її зустрів елевсінський жрець, один з останніх захисників прадавнього культу краси та гармонії. Вони зайшли до темної печери в надрах гори. Жрець підвів дівчину до кам'яного сидіння, посадив і сказав, що зараз вона побачить великого Орфея...

Роздирається гігантська завіса. Сяє сонце. Гіпатія серед галявини. Прекрасний юнак грає на кіфарі божественну мелодію. Довкола у дружньому колі поруч сидять леви й козулі, вовки і зайці, лисиці й барвисті птахи, задумливі коні і смугасті тигри. Та коли Орфей перестав грати і пішов, звірі кинулись одне на одного. Гіпатія кинулася вслід за співцем, щоб зупинити його, повернути назад, щоб припинити братовбивче поїдання. Але Орфей уже серед гір, під грозовим небом. Він грає, і всі стихії замовкають: затихли громи, спинилися гірські потоки, завмерли хмари, припинили урагани. Забула Гіпатія, за чим вона бігла. Орфей пішов далі, щасливий добутою перемогою над силами хаосу і стихії. Але стрепенулася земля, стихії завирували. Гіпатія кинулася за ним. Вона летіла за героєм, і забулося бачене, а виникло натомість інше видіння. Орфей натхненно співав серед кола людей. І прояснялися лиця, горіли очі, палахкотіли вуста юних дівчат прагненням любові, руки просили обіймів і творчості. І бралися до праці творці, линули чарівні мелодії дружби й злагоди, скульптори дарували людям казкові статуї, над землею виростали чарівні споруди. Та йшов співець далі, і перед дівчиною народжувалась містерія горя і потворності. Йшла Гіпатія далі і побачила ніжну дівчину, кохану Орфея – Еврідіку. Орфей грав для неї свою найкращу пісню. Та Еврідіка постаріла, а потім її забрала країна Аїда. І вперше побачив Орфей марність своєї пісні.

Він вирішив йти у царство Аїда, у володіння смерті, щоб знайти Еврідіку. Гіпатія пішла слідом. І от вони вже на берегах мертвої ріки, перед ними зловіща постать Харона. Харон сказав, що живим на той бік нема шляху. Орфей підняв срібну кіфару і заспівав. Почувши мелодію, Харон погодився перевезти його. Біля Орфея сіла Гіпатія.

І ось вже вони в світі смерті. Орфей став перед трон Аїда, біля якого була постать прекрасної дівчини у вінку з білих квітів. Вона сперлась щокою на долоню і спала. Гіпатія подумала, що це Персефона – вкрадена донька неба. Орфей попросив Аїда повернути Еврідіку. Аїд сказав, що не може цього зробити, бо він всесильний лише у смерті й руїні. Орфей заграв свою останню пісню. Не чула земля тієї пісні досі.

Тужливо й заклично співав він про невмирущість любові, про красу далеких зірок, про ніжне проміння сонця. Затремтів Аїд, нахмурився. І збудилася зі сну Еврідіка-Персефона, розплющила очі, злякано глянула на Орфея. Вона спитала Орфея, навіщо він розбудив її. Орфей просив йти з ним. Аїд дозволив, щоб вона повернулася, але наказав Орфею не оглядатися, коли буде йти назад.

Радісний і тривожний, рушив Орфей до підземної річки. І не бачив співець того, що бачила Гіпатія: впала знову на трон Еврідіка-Персефона під важким поглядом царя мертвих, а від неї одділилася прозора тінь і беззвучно рушила за співцем. Вже на тім боці ріки, наближаючись до брами Аїда, Орфей кликав Еврідіку, питав, чи вона йде за ним. Мовчала тінь, тремтіла у хвилях туману. Орфей знемагав від тривоги і боявся оглянутись і прислухався до шелесту власних кроків, вірячи, що то звучать кроки коханої.

Не витримав Орфей, оглянувся. Заколихалися хвилі, загриміла земля від жахливого сміху Аїда, застогнала в глибині безодні Еврідіка-Персефона у безнадійному сні. І зарідав Орфей, розбив кіфару об скелі і сказав, що більше не почує земля пісні Орфея, доки не пробудиться страшна країна Аїда до вічного життя.

Видіння щезли. Гіпатія розплющила очі. Перед нею стояв жрець і питав, чи збагнула вона таємницю смерті, чи переміг Орфей владу Аїда? "Ні, – твердо сказала Гіпатія. – Краса, гармонія – могутні, але вони лише тінь перед оком смерті". Жрець понуро спитав, що ж робити: поховати красу? Гіпатія жваво заперечила: пісня Орфея – то єдине, що освітлює шлях у мороці. Треба співати, доки є голос і вміння, треба кликати мужніх і вмілих, сильних і безстрашних. Але тайни невмирущості краса не відкриє. "Тоді тобі не обійтися без Синів Прометея", – прошепотів жрець. Дівчина попросила провести її до них.

СИНИ ПРОМЕТЕЯ

Гіпатія піднімалася на гору Осса. Провідник він зник, дівчина лишилася самотня. Та раптом перед нею виникла постать в чорному плащі. Суворе, худе обличчя. Він мовчки вклонився дівчині, приклавши праву руку до серця. Вони мовчали, а потім він запитав: "Болить, сестро?" Як страшно він запитав! Страшно і точно. Вона простягла руки до нього, поклала на плечі, наблизила лице до лица. Чоловік сказав, що притулок синів Прометея саме тут, біля Олімпу, щоб не забути... Чоловік сказав, що його ім'я – Геліон. Він завів дівчину в темінь печери. У підземнім гроті напівлежала постать титана, висічена з блакитного мармуру. І здивувалася Гіпатія, бо не побачила вона на руках і ногах Прометея ланцюгів. Чоловік підвів дівчину до стіни, посадив її на сніп свіжоскошеної трави, сам примостився навпроти. Почав розпалювати вогонь у заглибині.

Чоловік спитав, чого бажає дівчина. "Свободи і невмирущості", – сказала Гіпатія. Геліон розповів, що сини Прометея діють приховано, бо чекають свого часу. Адже люди зараз лише бояться богів. Але вільний дух – поза досяжністю тиранії. Заповіт Прометея – вільний дух, який могутніш всяких богів. Геліон сказав, що міфи про богів і героїв – брехливі. Нині Гіпатія почує прадавній міф, який передають з вуст в уста Сини

Прометей. В ньому тайна світу, його доля і грядуще завершення...

ПРАДАВНІЙ МІФ

Спочатку був Хаос, в надрах його дрімав Ерос – зерно Буття. Та вічно не може спати Любов: вона прагне дії і вияву. Прокинувся Ерос, запалив полум'я кохання у глибині безликого Хаосу. І народилася прекрасна мати-Земля. Вона закохалася у прекрасного титана Урана. І почали зріти в лоні Землі могутні сили зародження, готувалися вийти у світ. А неоформлені сутності Хаосу дивилися на щасливе кохання титанів первісного світу і люто заздрили їхньому щастю. І в ті хвилини, коли відпочивав Уран, набирали дракони безликоності виду Урана і підкрадалися до Геї, шепочучи їй ніжні слова любові. Приймала в лоно материнське дрімаюча Земля вороже сім'я Хаосу.

Хутко визріли в лоні Геї діти пільми. Вийшли на світ – багаторукі, стоголові, страшні. Здрігнулася твердь земна від їхньої ходи, від жахливого ревища. Закрив обличчя вражений Уран, кілька циклів перебував у самотині, далеко від Геї. А дракони терзали груди матері-Землі, і радів Хаос, зловтішно сміявся над муками божественного Урана.

Отямився Уран від туги і рішуче опустився на Землю. Лютих чудовиськ загнав у глибини тартару, замкнув їх замком вічності. І, обнявши Гею, вже не кидав її на самоті, щоб не могли до неї наблизитись дракони Хаосу. Народилися від кохання Урана і Геї могутні сини й дочки – прекрасні титани й титаніди. І загорілося в просторах Урана сонце, попливли над Землею білосніжні хмари, з'явився Океан, чарівні океаніди, птахи, поля, ліси... Здруженою і ласкавою була природа, об'єднана любов'ю титанів. То був Золотий Вік Буття.

А в надрах Геї бушували дракони Хаосу і мучили правічну Матір. І стогнала вона, благаючи дітей-титанів звільнити її. Лише Кронос – наймолодший титан, володар часу – вирішив послухати нерозумного благання Геї. Та вступати в герць з батьком він не міг – Уран був всесильний. І тоді визрів у Кроноса задум – пустити у світ потік часу, щоб відділити вічного батька-Урана від матері-Геї. Кроноса хотів зупинити титан Прометей, та було пізно. Час відділив царство Урана від матері-Геї. Не міг уже Уран обняти коханої, не міг народити нових безсмертних титанів. Володарем світу став хитрий Кронос. Виходили з лона Геї небувалі діти, а Крон відбирав їх у матері і ковтав у надра часу.

Котилися віки. Гралися безтурботно титани на неосяжних просторах Землі і під склепінням зоряного неба. Та час неможливості настав. Титаніда Рея врятувала наймолодшого сина Зевса, давши проковтнути Кроносу камінь в пелюшках. І виріс Зевс, змогутнів, набрався сил і мудрості. І задумався юний бог, син Крона-часу, бо хотів безсмертя. Рея порадила Зевсу, що робити: треба повернути з лона батька своїх братів і сестер, скинути його з трону володаря, самому стати царем світу.

Зевс зустрівся з Прометеєм, розповів свої думи, згадав про сумніви. Прометей сказав, що повалити Крона важко, бо за ним підуть усі титани, вони дали клятву вірності. Є лише одна сила, що спроможна висушити ріку часу. Сила Урана – предковічного батька. Треба, щоб Уран знову став коханцем Геї.

Вирвав Зевс з лона Кроносового дітей Реї. І закипіла жорстока битва. Безстрашно і мужньо змагалися титани, весело йшли вони на герць з дітьми Кроноса, бо знали про свою невмирущість. Та не відали вони, що хитрий Зевс використає супроти них прадавні сили Хаосу, замкнені віддавна у тартарі Ураном. Переміг Зевс, бо на його боці став Прометей з братом своїм Атлантом.

Замкнув у глибини тартару Зевс титанів, запанував у світі. Розподілив між братами Аїдом, Посейдоном сфери володінь. Собі обрав небо і землю, поставивши трон на недосяжному Олімпі. І приступив до нього Прометей, запитав, чому не кличе батька Урана, адже Кроноса повалив, але не зупинив течії часу.

Боявся Зевс звертатись до Урана, бо знав, що в царстві вічності всі стануть вільними і рівними, а Зевсові страх не хотілося віддавати владу у руки блакитного неба. І ще одна думка не давала спокою володареві: а що, як олімпійці щезнуть при сяйві Урана? Адже не він породив їх, як невмирущих титанів, а творець часу – Кронос?!

Збагнув Прометей, що віднині не буде миру між ними. А Зевс створив людей, щоб тремтіли перед богами. У світ ввійшла смерть, а з нею відплата. Грізні Еринії почали гуляти над землею. Буття стало кільцем замкненої муки, з якого не було виходу. Люди народжувалися і вмирали, не знаючи ні тайни свого народження, ні мети життя. Страх перед богом тримав їх у нескінченному полоні терпіння і байдужості.

Прометей бачив вихід з колеса невмолимості. Він дав людям у груди небесний вогонь невмирущості, спадок древнього Урана. І пішли ті люди у світ, стали жити поміж людьми Зевса. Зазвучали над землею пісні, почувся сміх, попливли кораблі до далеких країв, шукаючи тайну, задзвеніли струни арфи й кіфари, почувся творчий стук молотка, народилася в серці надія на грядущу волю, зародилося зерно сумніву у всемогутності богів.

Розпалився Зевс гнівом і покликав Прометея до себе, пообіцявши покарати його. Прометей сказав, що він невмирущий, тому кара його буде не довічна. Він витерпить усі муки, але настане час і він поверне собі волю... Зевс запитав, хто ж допоможе Прометееві. Титан сказав, що це тайна. І коли вдарить дзвін урочого бою, Зевс щезне, як мара.

Зевс звелів прикувати титана у найвищих горах, недосяжних для людей. Минають віки, тисячоліття. Прометей непокірний. Ні хитрість олімпійського володаря, ні муки й тортури не примусили його відкрити таємницю падіння богів.

Знав світ про заповіт Прометея, знав, що має з'явитися дивовижний герой, який подолає в борні драконів Хаосу і визволить Прометея від вікових кайданів. Ось чому жерці створили міф про Геракла, повідомивши людям, що такий герой уже був і немає чого чекати його знову. Але це брехня, бо Геракл гряде. І тоді Прометей звільниться від кайданів, які він обрав добровільно, віддавши вогонь свого розуму для визволення людей...

ПРОЩАННЯ

Гіпатія слухала і розуміла, що скрізь розсіяно іскри вогню Прометея, від далекого Гімавата до гір Еллади. Тяжка дорога, але радісно знати, що Сини Прометея є в світі і

що вони невмирущі. Як об'єднати їх? Коли це станеться? "Відкрий мені приховану суть, Геліоне", - просить Гіпатія.

Геліон сказав, що вільні титани - то люди, породжені природою-матір'ю і безкінечним рухом - Ураном. Та сталося так, що люди-титани породили богів, як свої ідеальні відбитки у мислі, в розумі. І вирости чудовиська тиранії та владності, і вони стали повелителями людей, бо люди самі захотіли цього. І лише дух людини - Прометей - не скорився фатуму. Він повстав і дає вогонь розуму й самовизволення для вічного повстання. Закон цього світу тримає його прикутим до скелі ілюзорного буття і орел приреченості довбе серце титана безмірності. Та гряде Геракл - героїчна людина, яка відкриє можливість перемоги над законом Зевса, і тоді люди-титани постануть з глибин тартару і повернуться до країни свободи, до царства Урана.

Гіпатія сказала, що хоче йти до дня визволення Прометея, хоч це важко і страшно. Геліон назвав її донькою Прометея і повів до Вогняного Титана...

НЕБО ВІТЧИЗНИ

Гіпатія приплила до Александрії. Батько радів і плакав, коли побачив дочку. Вона говорила, що залишиться тут і навчатиме людей у Музеумі, бо треба передати спраглим зерна мудрості. Теон пообіцяв їй кафедру філософії та математики, але розповів, що боротьба буде невмолима: патріарх Кирило володіє юрбами фанатиків-християн, він має великий вплив на плебс. Треба діяти обережно... І як підтвердження слів батька дівчина побачила з балкона, як горить храм Серапіса.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина п'ята

МУЗЕУМ

ПОЄДИНОК ВОГНІВ

Сотні александрійців прийшли на відкриття кафедри філософії, математики й астрономії при Музеумі, якою керуватиме Гіпатія. У першому ряді сидів префект Орест, єпископ Сінезій з Кірени, освічений, культурний ієрарх церкви, який донедавна ще тримався еллінізму. І патріарх Кирило теж прийшов, сидів у задніх рядах.

Дівчина говорила, що коли у пустелі холодно, люди запалюють вогонь. І божественне багаття зігріває всіх, не питаючи їх ні про віру, ні про багатство, ні про мову, ні про освіту. Так і наука, знання. Воно для всіх - понад вірою, багатством, походженням! Воно - дарунок неба, а небо обнімає всіх - і злих, і добрих.

Гіпатія сказала, що над світом котиться хвиля фанатизму і темряви, палають заграви над храмами і бібліотеками. Якщо варвари затопчуть вогні древньої мудрості, що матимуть їхні діти, кого вони запитають про таємниці буття? "У ієрархів божої церкви!" - раптом прогрімів гучний голос з задніх рядів. То говорив патріарх Кирило. Він називав Гіпатію і її однодумців апологетами язичества. Кирило і Гіпатія почали сперечатися. Тоді на кафедру зійшов імператорський префект Орест. Він сказав, що дискусія непотрібна, бо закон імперії дарує свободу кожному - мислити, діяти так, як

велить його серце і розум! Та між Гіпатією і Кирилом пролягала безвидна і страшна безодня.

Якось, коли Теона не було вдома, сам Кирило – всемогутній патріарх Александрійської церкви, прийшов до дівчини. Він сказав: сильний прийшов до сильної. І закликав тверезо глянути на історичний плин: минуле приречене, еллінізм вмирає, народжується і стверджується інша сила, яка підкорить світ! Тому він пропонував, щоб свої знання і мудрість Гіпатія несла під знаком Хреста. Тоді її знання житиме вічно, доки існуватиме церква, а вона – невмируща. Гіпатія відмовилася, сказала, що на вітрилах свого корабля не поставить знаку ні еллінських богів, ні знаку Христа. Кирило нагадав їй міф про Прометея і сказав, що її чекає така ж доля.

МАТЕМАТИКА ЛЮБОВІ

Минули роки. Далеко за межі Александрії линула слава школи Музеуму та її найкращого скарбу – божественної Гіпатії. Наймудріші учені мужі приходили до неї вчитися. А патріарх Кирило не забув розмови у бібліотеці Теона. Та відвертість запалила ще чорніший вогонь у його нищій душі.

Став відданим другом Гіпатії єпископ з Кірени Сінезій – сильний і мужній чоловік. Він писав їй щирі листи, сповнені вдячності й любові. Обережно попереджав її в тих листах про небезпеку, радив стримувати палкі поривання до істини.

В амфітеатрі, перед сотнями слухачів, Гіпатія розкривала самоцвіти розуму й чуття, добути нею в довголітніх мандрах, показувала захопленим александрійцям божественність пізнання, стверджувала свободу духу. Але в своїй домашній бібліотеці вечорами вона збирала найближчих учнів, готових заради неї на все. Там заворожені учні бачили у променях призахідного сонця сиві пасма у золотих косах Гіпатії і тіні втоми під прекрасними бездонними очима. Друзям своїм вона говорила те, що відчувала: незабаром вони розлучаться. Хотіла, щоб вони збагнули всеможність людини, щоб прийняли в свою душу іскру вогню Прометея. Гіпатія просила не сприймати мудрість математики, астрономії, філософії, як щось абстрактне, придатне для всякої епохи і всякої віри. Все це так, але доля світу залежить від того, яке почуття вкладати в форму згаданих наук. Гіпатія мріяла не просто про математику, а про математику любові, астрономію любові, філософію любові. Гіпатія закликала вивчати не просто сонце, а поєднання людина-сонце. Не просто чоловік і жінка, а чоловік-жінка, не просто дитина й мати, а єдність матері й дитини, їхню нерозривність. Це – математика вічності, математика невимірного потоку буття. Щоб збагнути – треба полюбити. Треба стати творцем і співтворцем. Не число важливе, не міра, а корінь числа, його суть, його втаємничене значення.

ЗУСТРІЧ НАД МОРЕМ

Сінезій писав Гіпатії листи, де говорив, що на Музеум насувається буря, адже християни розлючені. Чоловік просив приховати шал і нестримність, зберегти сили для прийдешнього, просив діяти розважливо й мудро. Гіпатія відписувала, що служить лише одній титановій правді, яка прикута до правічної скелі і не прийме ласки тирана-бога, яким би могутнім він не був.

Гіпатія пішла до моря. Зривалася буря, над пустелею котилися смерчі, море було чорне і грізне. Вітер рвав плащ з її плечей, піднімав його поли. Їй було легко й тужливо. Не хотілося думати, а лише відчувати, йти. Вона підійшла до прадавнього каменя, де колись гралося у чарівному сні двійко дітей. Ах, як хотілося Гіпатії повернути той благословенний час. Вона роздяглася, вийшла на скелі, з криком кинулась у воду, пірнула в буйні хвилі. Пливла, задихаючись від нез'ясовного передчуття туги й радощів. Втомившись, повернулася до берега. Хвиля викинула її на пісок.

На березі вона побачила... Ісідора. Гіпатія кинулася до нього. Він не ворухнувся. Закам'янів. Щось хотів промовити і не міг. Гіпатія вийшла з безтямності, кинулася йому на шию, обняла, щось кричала безладне і радісне, а він опирався, і відштовхував її руками, і дивився вгору, намагаючись вивільнитись з жіночих обіймів. Він накинув плаща їй на плечі, сказав, що вижив тоді у морі. Гіпатія сказала, що від страти її врятував магараджа, володар з Індії. З нею багато всього траплялося, але вона все пройшла і тепер знає, хто допоміг їй! Його любов берегла її! Вони повинні були зустрітись. Ісідор заперечував. Він говорив, що поховав її, адже вважав, що її нема. І вирвав із серця всі принади світу, пішов у пустелю. Приспав своє тіло, почуття. Сини Гнозиса відкрили йому тайну буття. Він збагнув, що цей світ створено силою зла, що треба відсікти його в душі своїй і прагнути лише неувяної повноти у лоні Плероми... Гіпатія стала переконувати його, що все не так. Ісідор затуляв обличчя худими руками, безтямно похитував головою, повторюючи, що вже пізно, бо він носить по світу вість вільного Гнозиса. "Ідея, яку ти несеш, – породження маніакальних жерців іудейського бога, який приготував хитру пастку для могутніх шукачів. Вони не знаходять вияву тут, у видимому світі, ось і прагнуть у небувалий світ безликості, де самі себе прикують у диких горах бездіяльності. Отямся, Ісідоре! Ти ж маєш могутній розум!" – просила Гіпатія.

Ісідор попросив залишити його, щоб він міг усе обдумати. Він йшов з Сінаю, блукав пустелею, ніс людям слово синів Гнозиса. Він не знав, що стріну її. Ця зустріч палить його. Він пообіцяв прийти до неї, коли збереться з думками. Гіпатія пішла геть, сказавши шукати її в Музеумі! "Знайду, – шепотів Ісідор, приклавши руки до виснажених грудей. – Знайду, моє кохання... Тільки дай зітхнути і відчутти, чи є ще в мене крила, які я так довго ховав у пустелі". Він дивився незмигтно вслід Гіпатії і жадібно ховав у серці рідну постать.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина шоста

ВИЗВОЛЕННЯ ПРОМЕТЕЯ

КРИВАВА РІКА

Ісідор довго лежав біля скелі, намагався збагнути те, що сталося. Небувала, неждана зустріч! Ось вона – відплата за його поривання у світ свободи! Сон збувається:

вони стрілися над безоднею, і шляхи їхні розминутись не можуть. Гіпатія кличе його в стихію життя, у небо прагнення – а він не бачить мети у тому вирію. Ісідор вважав, що Гіпатія помиляється і треба її визволити з тенет ілюзії. Спокійно і дружньо, як колись, розмовляти, відкрити для неї панораму вічності. Вона збагне... і тоді піде за ним...

Ісідор рушив до міста, але на вулицях чулися тривожні крики. Бігли юрби людей, якийсь чернець кричав, що схопили відьму, дочку Сатани, Гіпатію – язичеську святу. Ісідор кинувся бігти. Він винив себе, бо не затримав її. Навіщо тепер йому небесна повнота, навіщо всеосяжне блаженство? Він біг на крики товпища. А Гіпатію котила на гребені кривавої хвилі невблаганна юрба фанатичних ченців. Вони схопили її, коли вона поверталася з Музеуму, зірвали вбрання і оголену, беззахисну, як статую прадавньої богині, повели до християнського храму. Вона знала, що це останній шлях, з якого нема вороття до рідної школи, до прозорих очей Теона, до листів Сінезія, до змарнілого лица Ісідора, до спогадів дитинства...

...Ісідор рвався крізь дику, фанатичну юрбу. Град каміння падав на Гіпатію. На хвилях крові пливли їхні очі, двоє пар очей – чорні й блакитні. Погляди очей зустрілися. І блакитні втікали у далеч, а чорні гналися за ними і не могли догнати. І не могли догнати...

Ісідор впав на закривавлене тіло Гіпатії, обняв його широко розкинутими руками, ніби хотів прикрити крильми від жорстокого світу. Удар по голові затьмарив його свідомість

...Хлопчик біг за тендітною постаттю. Вона віддалялася, танула в сонячнім мареві, наче хмаринка, махала руками, мов рожевими крильми. А він напружував останні сили і ніяк не міг наздогнати Гіпатії...

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу